

ВНЗ „УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ”

АРТЕМЕНКО ОЛЕНА ВІКТОРІВНА

УДК 378.011.3-051:80:001.89(043.3/.5)

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
ДО НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Дніпро – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Класичному приватному університеті, м. Запоріжжя.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, доцент
Сущенко Лариса Олександрівна,
Класичний приватний університет, м. Запоріжжя,
професор кафедри освіти та управління
навчальним закладом.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Князян Маріанна Олексіївна,
Одеський національний університет
імені І.І. Мечникова,
професор кафедри французької філології;

кандидат педагогічних наук
Білостоцька Ольга Вячеславівна,
Комунальний заклад „Харківська гуманітарно-
педагогічна академія” Харківської обласної ради,
доцент кафедри музично-інструментальної
підготовки вчителя.

Захист відбудеться 29 грудня 2017 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 08.120.02 у ВНЗ „Університет імені Альфреда Нобеля” за адресою: 49000, м. Дніпро, вул. Січеславська Набережна, 18, зал засідань вченої ради (А 305).

З дисертацією можна ознайомитися на сайті www.duan.edu.ua та у бібліотеці ВНЗ „Університет імені Альфреда Нобеля” за адресою: 49000, м. Дніпро, вул. Січеславська Набережна, 18.

Автореферат розісланий 28 листопада 2017 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

С.П. Кожушко

Наукове видання

АРТЕМЕНКО ОЛЕНА ВІКТОРІВНА

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
ДО НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Підписано до друку 21.11.2017 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Оперативна поліграфія.
Ум.-др. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,95. Тираж 110 пр. Зам. №

Віддруковано

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми зумовлена пріоритетністю невідкладних завдань системи вищої освіти на етапі сучасних об'єднавчих процесів в європейському просторі й необхідністю радикального переосмислення наявних і утвердження нових світоглядних орієнтирів. Ці обставини інтенсивно стимулюють інноваційний вектор розвитку соціуму, в якому визначальне місце посідає наука. У реаліях сьогодення домінуючим чинником впливу європейської конкурентоспроможності є навчання майбутніх фахівців дослідницькій діяльності.

Тільки врахувавши сучасні тенденції, можна забезпечити ефективну освітню практику, результатом якої буде новий тип педагога з холістичним, інноваційним мисленням, цілераціональною поведінкою, дослідницькою активністю, готового приймати зважені та конструктивні рішення. Важливість цих особистісно-професійних рис актуалізує питання зростання вимог до якості освіти загалом і філологічної зокрема.

За таких умов фахова підготовка студентів спеціальності 014 „Середня освіта (Українська мова та література)” потребує надання їй пошукового характеру з метою успішного здійснення суб'єктами навчання професійно спрямованої науково-дослідної діяльності на глибоких наукових засадах. Означені завдання відображено в державних нормативних документах: Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. (2013 р.), Законах України „Про освіту” (2017 р.), „Про вищу освіту” (2014 р.), „Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки” (2011 р.), Державній цільовій науково-технічній та соціальній програмі „Наука в університетах” на 2008–2017 рр. (2007 р.), Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів (2010 р.), а також у Концептуальних засадах та напрямках розвитку вищої освіти в Україні (2011 р.).

Фундаментальною основою дослідження є праці, в яких:

– висвітлено теоретичні засади проблеми наукових досліджень в освіті (В. Андрущенко, С. Гончаренко, В. Загвязинський, І. Зязюн, С. Калашнікова, К. Корсак, В. Кремень, В. Курило, В. Луговий, В. Майборода, Н. Ничкало, Є. Суліма, Ж. Таланова);

– охарактеризовано особливості організації науково-дослідної роботи студентів у вищих навчальних закладах (О. Білостоцька, Т. Голуб, І. Єрмакова, Г. Кловак, О. Микитюк, О. Мороз, В. Прошкін, В. Степашко, Л. Сущенко, Н. Уйсімбаєва, С. Шейко);

– обґрунтовано концептуальні засади професійної підготовки майбутніх учителів до дослідницької педагогічної діяльності (Р. Вернидуб, П. Горкуненко, Г. Кловак, М. Князян, Н. Кузьміна, Є. Кулик, А. Кушнірук, В. Морозов, О. Пехота, В. Сластьонін, А. Яновський);

– здійснено аналіз проблеми професійної підготовки майбутніх учителів української мови та літератури (О. Земка, І. Малецька, О. Петрович, О. Семенов, Ю. Тракоша);

– виявлено особливості формування дослідницьких умінь студентів (Н. Гловин, В. Кулешова, М. Овчинникова);

– наведено підходи до підготовки вчителя-дослідника в контексті порівняльної педагогіки (Н. Абашкін, Н. Базелюк, О. Григорович, Л. Пуховська, Ж. Таланова).

Водночас аналіз науково-педагогічних джерел свідчить про відсутність фундаментальних досліджень, у яких було б обґрунтовано сутність, зміст, структуру, форми і методи підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності, виявлено організаційно-педагогічні умови забезпечення ефективності цього процесу.

Крім того, в педагогічній дійсності спостерігається низка суперечностей між:

– зростаючими об'єктивними потребами українського суспільства у висококомпетентних педагогах-дослідниках, готових успішно працювати в освітньому просторі, що постійно змінюється, та недостатньою кількістю наукових розробок, в яких розкрито механізми внесення системних змін в існуючу практику професійної підготовки майбутніх учителів-філологів;

– необхідністю успішного використання майбутніми учителями філологічних спеціальностей навичок науково-дослідницької діяльності у професії та недостатнім врахуванням цієї специфіки у змісті їх фахової підготовки;

– визнанням психолого-педагогічною наукою переваг проблемно-пошукового навчання та домінуванням у навчально-виховному процесі ВНЗ традиційних методів і форм навчання, що суттєво знижують ефективність підготовки майбутніх фахівців спеціальності 014 „Середня освіта (Українська мова та література)” до науково-дослідницької діяльності.

Отже, актуальність порушеної проблеми, її соціальна значущість, наявність суперечностей, недостатній рівень її розроблення й наукового обґрунтування зумовили вибір теми дисертації: *„Підготовка майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності”*.

Зв'язок теми дослідження з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи Класичного приватного університету (м. Запоріжжя) „Розвиток творчої особистості в історії та теорії педагогіки” (номер державної реєстрації № 0114U006397), виконавцем якої є здобувач.

Тема дисертації затверджена вченою радою Класичного приватного університету (протокол № 10 від 27.06.2012 р.) й узгоджена в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 7 від 25.09.2012 р.).

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей.

Предмет дослідження – структурно-функціональна модель підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності.

Мета дослідження – обґрунтувати теоретичні засади підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької

діяльності, розробити й експериментально перевірити структурно-функціональну модель реалізації цього процесу.

Гіпотеза дослідження. Успішність підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності забезпечується структурно-функціональною моделлю, яка спрямована на формування мотиваційно-цільового, особистісного, операційно-діяльнісного та рефлексивного компонентів готовності до зазначеного виду діяльності; передбачає реалізацію організаційно-цільового, змістово-процесуального, діагностичного й результативного блоків та оптимальне поєднання інтерактивних методів навчання, здатних гарантувати ефективну фахову підготовку майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності.

Для досягнення поставленої мети та перевірки гіпотези сформульовано такі **завдання дослідження**:

1. На підставі аналізу психолого-педагогічної, філософської та соціологічної літератури розкрити теоретичні засади підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності й визначити коло питань, що потребують наукового розв'язання.

2. Обґрунтувати сутність, структурні компоненти, критерії та рівні сформованості готовності майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності.

3. Визначити теоретичні основи концепції педагогічного впливу на процес підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності.

4. Розробити й теоретично обґрунтувати структурно-функціональну модель підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності.

5. Здійснити експериментальну перевірку ефективності структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності.

Для досягнення мети і реалізації завдань дослідження використано комплекс таких **методів**: *теоретичні* – аналіз філософської, психолого-педагогічної літератури з подальшим узагальненням і систематизацією його результатів – для порівняння та зіставлення різних поглядів на проблему дослідження; метод періодизації, ретроспективний та причинно-наслідковий аналіз – для вивчення еволюції питань організації науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів-філологів у ВНЗ України в певні історичні періоди; аналіз сучасної практики та нормативних документів – для з'ясування особливостей професійної діяльності та фахової підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей; моделювання – з метою розроблення структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх учителів-філологів до науково-дослідницької діяльності; *емпіричні* – педагогічне спостереження, анкетування, опитування, інтерв'ювання, бесіда, тестування знань, експертна оцінка майбутніх учителів-філологів та викладачів фахових дисциплін щодо сформованості їхньої готовності до науково-дослідницької діяльності;

педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи) – для перевірки ефективності структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності; *статистичні* – визначення середнього арифметичного й стандартного відхилення; обчислення *t*-критерію Стюдента з метою обробки експериментальних даних, уточнення висновків, аналізу отриманих результатів і перевірки їх достовірності.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалася впродовж 2013–2017 рр. на базі Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, Класичного приватного університету, Бердянського державного педагогічного університету, Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

В експериментальній роботі взяли участь 58 викладачів та 120 студентів, з яких 63 особи – в експериментальній групі (ЕП) та 57 осіб – у контрольній групі (КГ).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *вперше розроблено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено* структурно-функціональну модель підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності, відповідно до якої ця підготовка представлена єдністю мети, наукових підходів, принципів, дидактично взаємопов'язаних етапів, критеріїв, очікуваних результатів і змістовим ядром якої є сукупність визначених організаційно-педагогічних умов, а саме: формування ціннісних установок майбутніх учителів-філологів на домінанту професійно-орієнтованої дослідницької діяльності; посилення спрямованості професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей на успішне опанування дослідницьких методів навчання; створення професійно орієнтованого освітнього середовища, спрямованого на формування кожного з компонентів готовності майбутніх учителів-філологів до науково-дослідницької діяльності; забезпечення розвивальної суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників навчального процесу шляхом актуалізації в аудиторній, позааудиторній роботі та практиці механізмів науково-творчого самовираження; *визначено й охарактеризовано* сутність і структурні компоненти готовності майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності; *теоретично обґрунтовано* концепцію педагогічного впливу на процес підготовки майбутніх учителів-словесників до науково-дослідницької діяльності;

– *уточнено й конкретизовано* сутність понять „професійна підготовка майбутніх фахівців”, „професійна підготовка майбутніх учителів філологічних спеціальностей”, „готовність”, „готовність до професійної діяльності”, „готовність до науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів філологічних спеціальностей”;

– *удосконалено* діагностичний інструментарій, компоненти, критерії, показники та рівні готовності майбутніх учителів філологічних спеціальностей

до науково-дослідницької діяльності; теоретичні й методичні уявлення про шляхи, форми і методи професійної підготовки студентів спеціальності 014 „Середня освіта (Українська мова та література)”, засоби стимулювання цього процесу;

– *набуло подальшого розвитку* науково-методичне забезпечення пошуково-дослідницької діяльності як складової професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів-словесників.

Практичне значення одержаних результатів полягає: в суттєвому оновленні, модифікації та коригуванні змісту навчальних дисциплін: „Історія та теорія педагогіки”, „Основи наукових досліджень”, „Методика наукових українознавчих досліджень”, „Методика навчання української літератури”; розробленні програми й авторського спецкурсу „Технологія наукового пошуку у професійній діяльності учителя-філолога”; упровадженні програми теоретичної і практичної підготовки викладачів ВНЗ до організації поетапної науково-дослідницької діяльності студентів-філологів; змістовному збагаченні методики використання пошукових професійно орієнтованих завдань і ситуацій на засадах дослідницького навчання.

Матеріали дисертації можуть бути використані в практичній роботі викладачів ВНЗ, у яких здійснюється підготовка бакалаврів спеціальності 014 „Середня освіта (Українська мова та література)”, у психолого-педагогічних дослідженнях відповідної сфери з метою створення навчально-методичних комплексів дисциплін.

Основні наукові положення, методичні рекомендації та експериментальні розробки впроваджено в навчальний процес Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка № 01-10/1104 від 15.06.2017 р.), Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (довідка № 1629 від 03.07.2017 р.), Класичного приватного університету (довідка № 738 від 19.04.2017 р.), Бердянського державного педагогічного університету (довідка № 57-27/403 від 21.04.2017 р.), Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 102-н від 15.05.2017 р.).

Апробація результатів дисертації. Теоретичні положення й основні результати дослідження доповідалися та обговорювалися на науково-практичних конференціях, зокрема: *міжнародних* – „Сучасні технології навчання: проблеми та перспективи” (Рівне, 2003); „Наука і вища освіта” (Запоріжжя, 2010–2012, 2014–2015); „Специфіка сучасної науки” (Горлівка, 2012); „Гуманітарні науки в сучасному світі” (Тамбов, 2013); „Наука, освіта, суспільство” (Київ, 2017); *всеукраїнських* – „Ідеї, реалії та перспективи освітніх інновацій: філософія, психологія, методика” (Суми, 2006); „Проблеми та перспективи розвитку ринку освітніх послуг: регіональний аспект” (Армянськ, 2011); „Оновлення соціально-психологічної та педагогічної науки на етапі націєтворення” (Запоріжжя, 2012); „Молода наука–2013” (Запоріжжя, 2013).

Публікації. Основні результати дослідження висвітлено в 24 наукових працях, з яких: 9 статей в наукових фахових виданнях України, 1 стаття в

зарубіжному виданні; 1 стаття у виданні, що входить до міжнародних наукометричних баз, 13 – матеріали конференцій.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, двадцяти чотирьох додатків. Повний обсяг дисертації – 327 сторінок, з них: основний текст – 182 сторінки, список використаних джерел – 33, додатки – 96 сторінок. Робота містить 7 рисунків та 11 таблиць. Список використаних джерел складається з 335 найменувань, з них 19 – іноземною мовою.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми; окреслено об'єкт, предмет, мету й завдання роботи, методи дослідження; викладено наукову новизну й практичне значення одержаних результатів; подано відомості про апробацію, публікації і структуру дисертаційної роботи.

У першому розділі – „**Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності**” – проаналізовано базові поняття дослідження, висвітлено проблему формування готовності майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності у контексті вітчизняного та зарубіжного педагогічного досвіду, визначено й охарактеризовано компонентну структуру досліджуваної готовності.

На основі аналізу законодавчих, нормативних освітніх документів, теоретичних джерел з'ясовано, що зміна соціального замовлення суспільства потребує кардинального оновлення пріоритетних цілей фахової підготовки учителів-філологів. Мова йде про перенесення акцентів з інформаційно-трансляційної форми навчання до розширення діапазону знань студентів за допомогою наукоємних засобів професійно спрямованої пошуково-дослідницької діяльності, що є унікальною платформою для оволодіння навичками проблемного аналізу, уміннями самостійно працювати та активно застосовувати свої знання у практичній площині. Такий підхід свідчить про актуалізацію надзавдання сучасності – формування нової парадигми, базованої на рефлексивній підсистемі – освітянській науці, що детермінує нову унікальну платформу підготовки фахівця до конкурентоспроможного життя на ринку праці.

У результаті теоретичного аналізу наукових досліджень з проблеми формування готовності майбутніх учителів до науково-дослідницької діяльності у контексті педагогічного досвіду (О. Білостоцька, Н. Гловин, П. Горкуненко, О. Григорович, О. Земка, І. Єрмакова, Г. Кловак, М. Князян, Є. Кулик, О. Микитюк, О. Пехота, О. Семенов, Л. Сущенко, А. Яновський) визначено стійкі значення, які характеризують сутність цього поняття. Серед змістових конструктів, за якими детермінується сутність науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів, найбільш уживаними є такі: робота творчого характеру, спрямована на пошук, вивчення й пояснення фактів дійсності (М. Князян); діяльність, пов'язана з пошуком відповіді на творче, пошукове завдання із заздалегідь невідомим рішенням (О. Нікітіна); вища форма

самостійного навчального пізнання (П. Підкасистий); вид творчої, пізнавальної діяльності (Л. Сущенко); пошукова діяльність наукового характеру (О. Єгорова).

Визначено структуру готовності майбутніх учителів української мови та літератури до науково-дослідницької діяльності, що включає мотиваційно-цільовий, особистісний, операційно-діяльнісний та рефлексивний компоненти, кожний із яких характеризується певним змістом.

Ґрунтовний аналіз психолого-педагогічних джерел (Л. Божович, С. Вітвицька, І. Дичківська, Л. Кондрашова, С. Рубінштейн) дав змогу сформулювати ключові конструкти дослідження. Під *професійною підготовкою майбутніх учителів філологічних спеціальностей* розуміємо цілеспрямований процес оволодіння професією, кінцевою метою якого є ефективний фахівець з високим рівнем знань, соціального досвіду та компетентностей відповідно до вимог щодо змісту шкільної мовної, літературної підготовки згідно з державними стандартами.

Готовність до науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів філологічних спеціальностей ми подаємо як інтегративну сукупність якостей особистості, набутих під час професійної підготовки та здібностей до успішного вирішення професійних завдань і ситуацій методами наукового пошуку, що складається із взаємопов'язаних компонентів: мотиваційно-цільового, особистісного, операційно-діялісного й рефлексивного.

Визначені теоретичні основи та уявлення про сутність та структуру досліджуваної готовності стали важливими цільовими орієнтирами для обґрунтування структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності, реалізація якої гарантувала б досягнення цілей, що були поставлені у дисертаційній роботі.

У другому розділі – **„Концептуальні засади та структурно-функціональна модель підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності”** – розглянуто концепцію педагогічного впливу на процес підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності, виділено її ключові аспекти, а також запропоновано модель реалізації цього процесу.

На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури з теми дослідження, вивчення компонентного складу підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності, власного досвіду фахової підготовки суб'єктів навчального процесу визначено й обґрунтовано такі концептуальні позиції щодо технології здійснення такої діяльності: зміна пріоритетних цілей професійно-педагогічної освіти; реалізація нової місії викладача вищої школи в проекції освітніх тенденцій Європи; глибоке усвідомлення майбутніми учителями-філологами особистісної відповідальності за результати своєї праці, власної місії як носіїв етично-моральних норм; наявність інтересу до науково-дослідницької діяльності; поширення впливу науково-дослідної роботи як механізму розвитку та реалізації творчого потенціалу на кожного студента; науково-дослідницька

діяльність як інструмент розвитку педагогічного професіоналізму; інтеграція змісту професійної освіти з університетською наукою; поетапне включення до науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів-словесників; дотримання норм етичного кодексу вченого; реалізація принципу самоактивності крізь призму пошукової діяльності майбутніх учителів-філологів. Зазначене знайшло відображення в структурно-функціональній моделі підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності (рис. 1), що структурована за організаційно-цільовим, змістово-процесуальним, діагностичним та результативним блоками.

Запропонована модель підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності включає *організаційно-цільовий блок*, що містить мету та завдання, наукові підходи, принципи, концепцію педагогічного впливу на досліджуваний процес і компонентну структуру зазначеної готовності, які є домінантним базисом, платформою провідної авторської ідеї та виконують світоглядно-гуманістичну функцію.

У *змістово-процесуальному блоці* розкрито сутність *організаційно-педагогічних умов* і доцільність їх реалізації: формування ціннісних установок майбутніх учителів-філологів на домінанту професійно орієнтованої дослідницької діяльності; посилення спрямованості професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей на успішне опанування дослідницьких методів навчання; створення професійно орієнтованого освітнього середовища, спрямованого на формування кожного з компонентів готовності майбутніх учителів-філологів до науково-дослідницької діяльності; забезпечення розвивальної суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників навчального процесу шляхом актуалізації в аудиторній, позааудиторній роботі та практиці механізмів науково-творчого самовираження.

Діагностичний блок визначає рівні готовності майбутніх учителів-україністів до науково-дослідницької діяльності; *результативний блок* відображає кінцевий результат.

У третьому розділі – „**Експериментальна перевірка структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності**” – висвітлено загальні питання організації й методики експерименту; розкрито особливості експериментального впровадження структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності; подано хід та аналіз результатів дослідження.

Загальна логіка експериментальної роботи вибудована відповідно до мети й завдань дослідження, що передбачало: побудову концепції педагогічного впливу на процес підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності; визначення етапів роботи та розробку експериментальної програми; проведення констатувального, формувального й контрольного етапів педагогічного експерименту; визначення кінцевого рівня сформованості готовності майбутніх учителів-філологів до науково-дослідницької діяльності.

Цільовий блок	Мета: підготовка майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності	
Наукові підходи: особистісно-центрованій, компетентній, квалітологічній, синергетичній, культурологічній, рефлексивній, системній, гуманістично-екзистенційній	Принципи: науковості; індивідуалізації; свідомості, активності, самоствійності; гуманістичної спрямованості; інтерсуб'єктивності; компенсаторності; праксеологічності; екзистенційний	Концепція педагогічного впливу на процес підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності
Компоненти структури готовності майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності: мотиваційно-цільовий; особистісний; операційно-діяльнісний; рефлексивний		

Змістово-процесуальний блок			
Організаційно-педагогічні умови			
Формування ціннісних установок майбутніх учителів-філологів на домінанту професійно-орієнтованої дослідницької діяльності	Посилення спрямованості професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей на успішне опанування ними дослідницьких методів навчання	Створення професійно-орієнтованого освітнього середовища, спрямованого на формування кожного з компонентів готовності майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності	Забезпечення розвивальної суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників навчального процесу шляхом актуалізації в аудиторній, позааудиторній роботі та практиці механізмів науково-творчого самовираження
Зміст, форми і методи			
Тренінгові заняття з професійного самопізнання; консультування; рефлексивно-творчі, психоаналітичні вправи; моделювання професійно-гармонійної «Я-концепції»; психодіагностичні методи; самознання, самоцінка, самоаналіз; розроблення програм наукового самоздійснення, індивідуальних портфоліо	Модельовання й обговорення професійних ситуацій; індивідуальні навчально-дослідні завдання; рольові та ділові ігри «Я-дослідник»; «Дослідницький ринг»; контрольньо-діагностичні завдання проблемно-пошукового характеру; круглі столи за участю провідних науковців	Технологічні завдання для міні-груп; психодіагностичні вправи; сімкейни; наукові практикуми; заліки, іспити у формі творчих дослідницьких звітів, конкурсів, олімпіади, предметні конкурси, виставки дослідних робіт	Проблемні наукові дискусії, диспути; предметні наукові туртки, студії, лабораторії, секції; проблемно-модельовані заняття за спекурсом; здійснення наукових мікродосліджень; розроблення проектів у процесі проходження педагогічної практики; робота у студентській редакційній раді
Прогнозований результат			
Визнання особистості учня як педагогічної цінності; активно-позитивне ставлення до дослідницької діяльності як до особистісної цінності; узгодженість особистісних цілей з пошуковою роботою; сформованість дослідницької активності; вияв наполегливості у пошуку ефективних шляхів розв'язання професійних завдань засобами науково-дослідної роботи	Професійно-педагогічне спілкування як стратегічний орієнтир орієнтованого навчання; здатність спрямовувати власну активність на себе, на власні досягнення; самотворення; побудова стратегії самоздійснення, наблизження і віддалення результатів її виконання	Сформованість умінь і навичок застосування методів наукового пошуку для успішного розв'язання професійних ситуацій та завдань; інноваційних технологій і методик дослідницького навчання; спеціфіки організації та проведення експериментів; прогнозування результатів її діяльності	Особистісно-гуманна домінанта у дослідницькому освітньому просторі; глибоке усвідомлення моральної відповідальності за результати своєї праці; орієнтація на пошук наукової істини; майбутній учитель-філолог – активний учасник акмеорієнтованого процесу саморозвитку; дотримання етичного кодексу ученого

Діагностичний блок	Критерії	Оцінювально-результативний
	Ціннісно-орієнтаційний	
	Показники. Рівні: низький, середній, достатній, високий	

Результативний блок	Результат: готовність майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності
----------------------------	---

Рис. 1. Структурно-функціональна модель підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності

У дослідженні, виконаному впродовж чотирьох років (2013–2017), взяли участь експериментальна та контрольна групи студентів спеціальності 014 „Середня освіта (Українська мова та література)” освітнього ступеня „бакалавр”. В експериментальній роботі взяли участь 58 викладачів та 120 студентів, з яких 63 особи – в експериментальній групі та 57 осіб – у контрольній групі. В ЕГ реалізовано теоретично обґрунтовану структурно-функціональну модель підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності, у КГ навчальна діяльність студентів-філологів здійснювалася за допомогою традиційних для ВНЗ методів і форм.

Дослідна програма формувального етапу експерименту здійснювалася через поетапну реалізацію структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності.

Реалізація *змістово-процесуального блоку* моделі передбачала здійснення теоретико-методичної підготовки викладачів конкретного ВНЗ до формування готовності майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності шляхом проведення комплексу заходів (наукове консультування, навчально-методичний семінар, тренінгові заняття, майстер-клас), спрямованих на виявлення професійних труднощів, дискусійних питань, набуття інноваційного особистісного потенціалу, навчання процедури внесення й додавання власних „доповнень” у професійну діяльність, вправлення на зародження елементів нової наукової ідеї, апробацію теоретичних знань з науково-дослідницької діяльності.

На цьому етапі відбулася реалізація першої організаційно-педагогічної умови – *формування ціннісних установок майбутніх учителів-філологів на домінанту професійно орієнтованої дослідницької діяльності* через тренінгові заняття з професійного самопізнання, рефлексивно-творчі та психоаналітичні вправи з метою актуалізації потребнісно-мотиваційної сфери суб’єктів навчання з пріоритетом духовно-інтелектуальних цінностей та орієнтирів, дослідницько-орієнтованими інтересами, а також забезпечення особистісно-професійного розвитку студентів-словесників у площині їхньої активної пошуково-дослідницької діяльності, яка є спонукальним джерелом до процесів гармонійної самоорганізації, самоосмислення, самотворення, самовдосконалення й самотрансценденції.

Реалізація другої умови – *посилення спрямованості професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей на успішне опанування дослідницьких методів навчання* здійснювалася шляхом проведення рольових та ділових ігор „Я-дослідник”, „Дослідницький ринг”, контрольньо-діагностичних дослідницьких завдань пошукового характеру, моделювання й обговорення професійних ситуацій, круглих столів за участю провідних фахівців. Отже, дослідницько-стратегічна спрямованість внутрішньовузівського середовища передбачала: диверсифікацію змісту навчально-методичних комплексів фахових дисциплін („Історія та теорія педагогіки”, „Педагогіка та психологія”, „Основи наукових досліджень”, „Методика наукових українознавчих досліджень”, „Методика навчання української літератури”) через впровадження професійних ситуацій, завдань дослідницького характеру, спрямованих на успішне оволодіння

прийомами наукових методів пізнання, комплексу методологічних знань, набуття досвіду безпосередньої дослідницької поведінки; інтеракцію змісту науково-дослідної роботи та фахового навчання; побудову дослідницько-орієнтованої випереджальної освітньої парадигми, що забезпечує прискорений перехід студентів-словесників до оволодіння професією.

Третю умову – *створення професійно орієнтованого освітнього середовища, спрямованого на формування кожного з компонентів готовності майбутніх учителів-філологів до науково-дослідницької діяльності* – пов'язано з організацією психодіагностичних вправ, сінквейнів, наукових практикумів, предметних конкурсів, олімпіад, технологічних завдань, технологій накопичення пошукового досвіду. Важливою умовою професійно спрямованого освітнього середовища ВНЗ виступає пошукова активність студентів, їхній позитивний емоційний стан, що сприяє ефективним міжособистісним і міжгруповим відносинам й формуванню їхньої позитивно-гармонійної „Я-концепції”, а також є регулятором полімотиваційної діяльності кожного учасника навчання.

Реалізація четвертої організаційно-педагогічної умови – *забезпечення розвивальної суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників навчального процесу шляхом актуалізації в аудиторній, позааудиторній роботі та практиці механізмів науково-творчого самовираження* здійснювалася шляхом організації проблемних наукових дискусій, диспутів, наукових мікродосліджень, розроблення проектів, проблемно-моделюючих занять зі спецкурсу „Технологія наукового пошуку у професійній діяльності учителя-філолога”, „аристотелівських та сократівських бесід”, інтелектуальних розминок, колоквиумів, дослідницьких квестів, семінарських занять з використанням таких методик, як „карусель”, „поле знань”, „брейн-ринг”, розбір та аналіз життєвих і професійних ситуацій, технологій кооперативного, контекстного, продуктивного навчання та розвитку критичного мислення, організації роботи наукових гуртків, секцій, лабораторій.

Успішне дослідницько-орієнтоване спілкування на морально-етичних засадах в аудиторній, позааудиторній роботі та педагогічній практиці стало продуктивним за умов: урахування сутнісних позицій викладача і студентів як рівноправних учасників взаємодії (суб'єкт-суб'єктні відносини); взаємоповаги, тактовності, відкритості, довіри, неконфліктності, контактності, етичної позиції учасників навчального процесу; забезпечення фасилітативного супроводу викладача з метою вияву у майбутніх учителів української мови та літератури ініціативності, активності, самостійності суджень, міркувань, дій, визнання пріоритетності успішних дій.

Процедури *діагностичного блоку* дослідної моделі було спрямовано на здійснення комплексу моніторингових дій щодо діагностики кінцевого рівня сформованості готовності майбутніх учителів-філологів до науково-дослідницької діяльності.

Узагальнені результати динаміки рівнів сформованості досліджуваної готовності внаслідок формувального впливу відображають ефективність реалізації структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності (табл. 1).

Динаміка рівнів сформованості готовності майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності, %

Рівень	Етап експерименту			
	Констатувальний		Контрольний	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Високий	18,46	19,24	19,7	33,56
Достатній	21,72	20,48	24,03	38,6
Середній	30,42	37,72	33,17	20,06
Низький	29,4	22,56	23,1	7,78

Як видно з табл. 1, упровадження авторських напрацювань у процес експериментального навчання забезпечило суттєве збільшення кількості майбутніх учителів філологічних спеціальностей з високим рівнем сформованості готовності до науково-дослідницької діяльності в експериментальній групі (на 14,32%). Кількість майбутніх фахівців-філологів із достатнім рівнем сформованості досліджуваного феномена збільшилася з 20,48 до 38,6%. Водночас частина майбутніх учителів-словесників із середнім і низьким рівнями сформованості готовності майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності зменшилася з 37,72 до 20,06% та з 22,56 до 7,78% відповідно, тобто відбувся перехід на вищі рівні професійного розвитку в 32,44% досліджуваних.

На основі зіставлення отриманих результатів, їх кількісного та якісного аналізу виявлено, що реалізація структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності спричинила суттєві статистично значущі зміни у рівнях сформованості досліджуваного феномена. Статистична значущість отриманих результатів підтверджена за допомогою *t*-критерію Стьюдента. Розбіжності в результатах КГ та ЕГ статистично достовірні з рівнем значущості $\alpha = 0,05$, теоретичне значення *t*-розподілу Стьюдента становить $t = 1,98$, а одержаний коефіцієнт $t = 3,12$ значно перевищує табличне значення, що переконливо доводить ефективність запропонованої структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності.

Отже, у дисертації подано теоретичне узагальнення українського й зарубіжного досвіду та запропоновано новий підхід до вирішення актуальної проблеми підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності. Результати дослідження уможливили формулювання таких **висновків**:

1. На підставі аналізу наукової та науково-методичної літератури з досліджуваної проблематики розкрито теоретичні засади підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей у педагогічних, психологічних,

філософських, соціологічних аспектах міждисциплінарного дискурсу. З'ясовано зміст і концепти таких основних дефініцій, що становлять понятійно-категоріальний апарат дослідження: „професійна підготовка майбутніх фахівців”, „професійна підготовка майбутніх учителів філологічних спеціальностей”, „готовність”, „готовність до професійної діяльності”, „готовність до науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів філологічних спеціальностей”, встановлено їх взаємозв'язок і взаємозалежність.

2. Виявлено й охарактеризовано структуру готовності майбутніх учителів української мови та літератури до науково-дослідницької діяльності, що містить: *мотиваційно-цільовий* (активно-позитивне ставлення до пошукової роботи як до особистісної цінності, стимулювання дослідницької активності, виконання професійних обов'язків відповідно до етичного кодексу педагога, активність у саморозвитку); *особистісний* (визнання особистості учня як найвищої педагогічної цінності, особистісно-гуманна домінанта у дослідницькому освітньому просторі; професійно-педагогічне спілкування як стратегічний орієнтир дослідницько-орієнтованого навчання); *операційно-діяльнісний* (сформованість умінь і навичок застосування методів наукового пошуку для успішного розв'язання професійних ситуацій та завдань, знання сучасних технологій і методик дослідницького навчання) та *рефлексивний компоненти* (уявлення про самого себе як професіонала-дослідника на основі самопізнання, самоаналізу, самооцінки, саморегуляції поведінки, здатність спрямовувати власну активність на себе, на власні особливості самотворення, а також прогнозування наближених і віддалених результатів їх виконання).

Готовність до науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів філологічних спеціальностей визначено як інтегративну сукупність якостей особистості, набутих під час професійної підготовки та здібностей для успішного розв'язання професійних завдань і ситуацій методами наукового пошуку, що складається із взаємопов'язаних компонентів: мотиваційно-цільового, особистісного, операційно-діялісного й рефлексивного.

Установлено, що кожний компонент має критерії (ціннісно-орієнтаційний, когнітивно-інструментальний й оцінювально-результативний) та показники, що відображають їхню сутність. Висвітлено сутність рівнів сформованості досліджуваної готовності (низький, середній, достатній, високий).

3. Визначено й науково обґрунтовано концепцію педагогічного впливу на процес підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності, спрямовану: на реалізацію нової місії викладача вищої школи в проекції освітніх тенденцій Європи; поширення впливу науково-дослідної роботи як механізму розвитку та реалізації творчого потенціалу й професіоналізму кожного студента-мовника; інтеграцію змісту професійної освіти з університетською наукою; дотримання норм етичного кодексу вченого; реалізацію принципу самоактивності через пошуково-дослідницьку діяльність майбутніх учителів-словесників.

4. Теоретично обґрунтовано структурно-функціональну модель підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності, яка являє собою єдність таких блоків: організаційно-цільовий (містить

мету та завдання, наукові підходи, принципи, концепцію педагогічного впливу на досліджуваний процес та компонентну структуру зазначеної готовності); змістово-процесуальний (розкрито сутність організаційно-педагогічних умов і доцільність їх реалізації); діагностичний (визначено рівні готовності майбутніх учителів-україністів до науково-дослідницької діяльності); результативний (відображає кінцевий результат).

5. Експериментально доведено, що реалізація структурно-функціональної моделі позитивно вплинула на процес підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності. За результатами контрольного етапу педагогічного експерименту було визначено порівняльні кількісні дані сформованості готовності майбутніх учителів-мовників до науково-дослідницької діяльності, виявлення яких свідчило про позитивну динаміку.

Аналіз результатів експериментальної перевірки структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності, зокрема методами математичної статистики (критерій Стюдента), підтвердив педагогічну доцільність розробленого науково-методичного забезпечення. Отже, є всі підстави вважати, що завдання дослідження виконано, а мету – досягнуто.

Водночас проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми і свідчить про необхідність її подальшої розробки за такими перспективними напрямками, як: науково-методичне забезпечення організації науково-дослідної роботи майбутніх учителів-філологів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; визначення організаційно-педагогічних умов професійної мобільності майбутніх учителів української мови та літератури.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Артеменко О.В. До питання про використання новітніх технологій вивчення й аналізу художнього твору в сучасній навчально-виховній практиці / О.В. Артеменко // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. праць / редкол.: Т.І. Сущенко (відп. ред.) та ін. – Київ–Запоріжжя, 2003. – Вип. 28. – С. 374–378.

2. Артеменко О.В. Методика побудови уроку української літератури з використанням комп'ютерних технологій / О.В. Артеменко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 2005. – № 4. – С. 125–131.

3. Артеменко О.В. Особливості підготовки майбутнього учителя-філолога в сучасних психолого-педагогічних дослідженнях / О.В. Артеменко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. праць / [редкол.: Т.І. Сущенко (гол. ред.) та ін.]. – Запоріжжя: КПУ, 2011. – Вип. 16 (69). – С. 16–24.

4. Артеменко О.В. Концептуалізація понять „успіх”, „успішність” в процесі використання інноваційних освітніх технологій у професійній підготовці майбутнього вчителя / О.В. Артеменко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. праць / [редкол.: Т. І. Сущенко (гол. ред.) та ін.]. – Запоріжжя: КПУ, 2011. – Вип. 21(74). – С. 227–232.

5. Артеменко О.В. Використання новітніх технологій навчання у професійній підготовці вчителя-філолога / О.В. Артеменко // Проблеми підготовки сучасного вчителя: зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол.: Н.С. Побірченко (гол. ред.) та ін.]. – Умань : ПП Жовтий О.О., 2011. – Вип. 40, Ч. 2. – С. 50–55.

6. Артеменко О.В. Педагогічні умови розвитку професійної успішності майбутнього вчителя-філолога / О.В. Артеменко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. праць / [редкол.: Т.І. Сущенко (гол. ред.) та ін.]. – Запоріжжя: КПУ, 2012. – Вип. 24 (77). – С. 65–72.

7. Артеменко О.В. Характерні риси науки як сфери дослідницької діяльності: освітній контекст / О.В. Артеменко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. праць / [редкол.: Т. І. Сущенко (гол. ред.) та ін.]. – Запоріжжя : КПУ, 2012. – Вип. 27 (80). – С. 87–92.

8. Артеменко О. В. Методологічні підходи до формування готовності студентів ВНЗ до науково-дослідної діяльності / О. В. Артеменко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. праць / [редкол.: Т.І. Сущенко (гол. ред.) та ін.]. – Запоріжжя: КПУ, 2013. – Вип. 30 (83). – С. 94–98.

9. Артеменко О. В. Стратегічні підходи до організації науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів філологічних спеціальностей у ВНЗ / О. В. Артеменко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. праць / [редкол.: Т.І. Сущенко (гол. ред.) та ін.]. – Запоріжжя: КПУ, 2015. – Вип. 42 (95). – С. 514–522.

Статті в зарубіжних виданнях

10. Artemenko L. The innovative orientation qualitative renewal of professional education future teacher-philologists’: scientific and theoretical aspects / L. Artemenko // Wydawca: Sp. z o. o „Nauka i studia”. Pedagogiczne nauki, psychologia i sociologia. – Praha, 2017. – № 1(162). – P. 89–94.

11. Artemenko O. Contents and specific research activity of future teacher of philology: results of the experimental training / O. Artemenko // Scientific Journal „ScienceRise: Pedagogical Education”. – 2017. – № 5(13). – P. 8–12.

Статті та тези в збірниках матеріалів науково-практичних конференцій

12. Артеменко О.В. До питання про використання новітніх технологій вивчення й аналізу художнього твору в сучасній навчально-виховній практиці / О.В. Артеменко // Сучасні технології навчання: проблеми та перспективи : матеріали VI Міжнародної науково-методичної конференції, 12–14 листопада

2003 р. / Вісник українського державного університету водного господарства та природокористування. Педагогіка.– Рівне, 2003. – Вип. 5(24). – Ч. 1.– С. 27–32.

13. Артеменко О.В. Дидактичні можливості комп'ютерних технологій при вивченні літератури в контексті сучасних освітніх технологій / О.В. Артеменко // Ідеї, реалії та перспективи освітніх інновацій: філософія, психологія, методика : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Суми, 20–21 квітня 2006 р. / Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти : у 2 ч. – Ч. 1. – Суми: ВТД „Університетська книга”, 2006. – С.74–76.

14. Артеменко О.В. Теоретичні засади професійної підготовки майбутнього вчителя-філолога / О.В. Артеменко // Наука і вища освіта: тези доповідей учасників XVIII Міжнародної наукової конференції студентів і молодих учених, м. Запоріжжя, 22–23 квітня 2010 р. / Класичний приватний університет. – Запоріжжя : КПУ, 2010. – С. 197–198.

15. Артеменко О.В. Фактори впливу на професійну підготовку майбутнього вчителя-філолога у вищому навчальному закладі / О.В. Артеменко // Проблеми та перспективи розвитку ринку освітніх послуг: регіональний аспект: матеріали міжвузівської науково-практичної конференції, м. Армянськ, 24–26 березня 2011 р. – Ялта, РВВ КГУ, 2011. – С. 113–115.

16. Артеменко О.В. Концепція розвитку професіоналізму вчителя-філолога / О.В. Артеменко // Наука і вища освіта: тези доповідей учасників XIX Міжнародної наукової конференції студентів і молодих учених, м. Запоріжжя, 21–22 квітня 2011 р. : у 3 т. / Класичний приватний університет. – Запоріжжя: Вид-во КПУ, 2011. – Т. 3. – С. 120.

17. Артеменко О.В. Критерії професійної успішності майбутнього вчителя в процесі професійної підготовки / О.В. Артеменко // Наука і вища освіта: тези доповідей учасників XX Міжнародної наукової конференції студентів і молодих учених, м. Запоріжжя, 6 квітня 2012 р. : у 3 т. / Класичний приватний університет. – Запоріжжя : Вид-во КПУ, 2012. – Т. 3. – С. 68.

18. Артеменко О.В. Ціннісні засади сутності поняття „інноваційні здібності” в сучасних психолого-педагогічних дослідженнях / О.В. Артеменко // Оновлення соціально-психологічної та педагогічної науки на етапі націєтворення: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, 20 квітня 2012 р. / за ред. В.М. Огаренка та ін. – Запоріжжя: КПУ, 2012. – С. 17–18.

19. Артеменко О.В. Науково-дослідницька діяльність у підготовці майбутніх учителів-філологів / О.В. Артеменко // Специфіка сучасної науки: матеріали XXV Міжнародної науково-практичної конференції з філософських, філологічних, юридичних, педагогічних, економічних, психологічних соціологічних і політичних наук, 20–21 вересня 2012 р. – Горлівка: ФЛП Пантюх Ю.Ф., 2012. – С. 118–120.

20. Артеменко О.В. Мотивація науково-дослідницької діяльності студентів / О.В. Артеменко // Молода наука-2013: зб. наук. праць студентів, аспірантів і молодих учених. – Запоріжжя: ДВНЗ „ЗНУ”, 2013. – Т. 2. – С. 129–132.

21. Артеменко О. В. Педагогічні підходи до формування дослідницьких умінь майбутніх учителів філологічних спеціальностей / О. В. Артеменко // Наука і вища освіта: тези доповідей учасників XXII Міжнародної наукової конференції

студентів і молодих учених, м. Запоріжжя, 18 квітня 2014 р. / Класичний приватний університет. – Запоріжжя: КПУ, 2014. – С. 400.

22. Артеменко Е.В. Формирование исследовательских умений студентов филологических специальностей при прохождении педагогической практики / Е.В. Артеменко // Гуманитарные науки в современном мире: материалы VI Международной научно-практической Интернет-конференции, 30 ноября – 10 декабря 2013 г. / под общ. ред. М.А. Литовченко. – Тамбов: Изд-во ИП Чеснокова А.В., 2014. – С. 111–113.

23. Артеменко О.В. Досягнення наукової продуктивності майбутніми педагогами у процесі професійної підготовки / О.В. Артеменко // Наука і вища освіта: тези доповідей учасників XXIII Міжнародної наукової конференції студентів і молодих учених, м. Запоріжжя, 23 квітня 2015 р. / Класичний приватний університет. – Запоріжжя: КПУ, 2015. – С. 296–297.

24. Артеменко О.В. Наукова творчість – фактор самореалізації особистості майбутнього вчителя-філолога / О.В. Артеменко // Наука, освіта, суспільство: актуальні питання і перспективи розвитку : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 30–31 березня 2017 р. / ГО „Інститут інноваційної освіти”; Науково-учбовий центр прикладної інформатики НАН України. – Київ: ГО „Інститут інноваційної освіти”, 2017. – С. 3–5.

Артеменко О.В. Підготовка майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – ВНЗ „Університет імені Альфреда Нобеля”. – Дніпро, 2017.

Дисертацію присвячено проблемі підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності.

Досліджено теоретичні засади підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності, обґрунтовано сутність, структурні компоненти, критерії та рівні сформованості готовності майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності.

Визначено теоретичні основи концепції педагогічного впливу на процес підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності.

Теоретично обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено структурно-функціональну модель підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності на підставі особистісно-центрованого, компетентнісного, квалітологічного, синергетичного, культурологічного, рефлексивного, системного та гуманістично-екзистенційного підходів, яка містить такі блоки: організаційно-цільовий, змістово-процесуальний, діагностичний і результативний. Розроблено програму та навчально-методичне забезпечення спецкурсу „Технологія наукового пошуку у професійній діяльності

учителя-філолога”, комплекс науково-методичних матеріалів для викладачів ВНЗ щодо формування готовності майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності.

Ключові слова: науково-дослідницька діяльність, майбутні учителі філологічних спеціальностей, готовність майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності, структурно-функціональна модель підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності.

Артеменко Е.В. Подготовка будущих учителей филологических специальностей к научно-исследовательской деятельности. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – ВУЗ „Университет имени Альфреда Нобеля”. – Днепро, 2017.

Диссертация посвящена проблеме подготовки будущих учителей филологических специальностей к научно-исследовательской деятельности.

Определены структурные компоненты готовности будущих учителей-филологов к научно-исследовательской деятельности: мотивационно-целевой, личностный, операционно-деятельностный, рефлексивный.

Обоснована сущность готовности будущих учителей филологических специальностей к научно-исследовательской деятельности, которая рассматривается как интегративная совокупность качеств личности, приобретенных во время профессиональной подготовки и способностей к успешному решению профессиональных задач и ситуаций методами научного поиска, состоящая из взаимосвязанных компонентов: мотивационно-целевого, личностного, операционно-деятельностного и рефлексивного.

Определены и научно обоснованы концептуальные позиции относительно технологии осуществления такой деятельности, а именно: изменение приоритетных целей профессионально-педагогического образования; реализация новой миссии преподавателя высшей школы в проекции образовательных тенденций Европы; распространение влияния научно-исследовательской деятельности как инструмента развития педагогического профессионализма; интеграция содержания профессионального образования с университетской наукой; реализация принципа самоактивности благодаря поисковой деятельности будущих учителей-филологов.

Теоретически обоснована, разработана и экспериментально проверена структурно-функциональная модель подготовки будущих учителей филологических специальностей к научно-исследовательской деятельности, основанная на личностно-центрированном, компетентностном, квалитологическом, синергетическом, культурологическом, рефлексивном, системном и гуманистически-экзистенциальном подходах.

Раскрыта сущность блоков разработанной модели: организационно-целевого (содержит цели и задачи, научные подходы, принципы, концепции педагогического воздействия на исследуемый процесс и компонентную структуру указанной готовности, которые являются доминантным базисом центральной авторской идеи); содержательно-процессуального (теоретико-методическая подготовка преподавателей вуза к формированию у будущих учителей филологических специальностей готовности к научно-исследовательской деятельности путем проведения комплекса мероприятий; усвоение студентами комплекса знаний, необходимых для выполнения профессиональных функций; обеспечение исследовательской активности); диагностического (определение уровней готовности будущих учителей-филологов к научно-исследовательской деятельности); результативного (отображение конечного результата).

Экспериментально доказана эффективность разработанной структурно-функциональной модели подготовки будущих учителей филологических специальностей к научно-исследовательской деятельности.

Ключевые слова: научно-исследовательская деятельность, будущие учителя филологических специальностей, готовность будущих учителей филологических специальностей к научно-исследовательской деятельности, структурно-функциональная модель подготовки будущих учителей филологических специальностей к научно-исследовательской деятельности.

Artemenko O.V. The preparation of future teachers of philological specialties for scientific and research activities. – Manuscript.

The thesis for the scientific degree of the Candidate of Pedagogical Sciences, specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Alfred Nobel University. – Dnipro, 2017.

The dissertation is devoted to the problem of preparing future teachers of philological specialties for scientific and research activities.

The theoretical principles of preparation of future teachers of philological specialties for scientific and research activities are investigated. The nature, structural components, criteria and levels of the formation of readiness of future teachers of philological specialties for scientific and research activities are substantiated.

Theoretical foundations of the concept of pedagogical influence on the process of preparing future teachers of philological specialties for scientific and research activities are determined.

The structural and functional model of preparing future teachers of philological specialties for research activities based on person-centered, competence, qualimetric, synergetic, cultural, reflexive, systemic and humanistic-existential approaches, and composed of organizational-target, content-procedural, diagnostic and effective blocks is theoretically substantiated, developed and experimentally verified.

The program and methodological support of special course of study „Technology of scientific research in the professional activity of a teacher-philologist”, as well as the set of scientific and methodical materials addressed to the teachers of higher educational

institutions and related to the formation of readiness of future teachers of philological specialties for research activities are developed.

Key words: scientific and research activities, future teachers of philological specialties, readiness of future teachers of philological specialties for scientific and research activities, structural and functional model of preparation of future teachers of philological specialties for scientific and research activities.